

Laulajan ilmaisuuden kehollinen tutkiminen

Anne Tarvainen, FT
Musiikintutkimus
Tampereen yliopisto

1. Kokemus tutkimuksen lähtökohtana
2. Fenomenologisen tutkimuksen ominaispiirteitä
3. Kehollinen tutkiminen
4. Kehollisen tutkimisen haasteita
5. Egotietoisuus ja kehotietoisuus
6. Fenomenologinen reduktio
7. Kehotietoisuuteen virittäytyminen ja kuunteluharjoitus
8. Eläytyvä, empaattinen ja analyyttinen kuunteleminen
9. Ilmaisuu ja ääni (esimerkki)
10. Empaattisen ja analyyttisen lähestymistavan eroja
11. Kategorinen ja dynaaminen lähestymistapa
12. Kokonaiskuva tutkimuksesta
13. Laulajan ilmaisuus

1. Kokemus tutkimuksen lähtökohtana

- Ensimmäiset kokemuksen artikulointiyritykset
- Tarttumapinnan löytäminen tieteen kentältä: vitaaliaffektit
- Perinteisten selitysmallien "vastustaminen"
- Äänestä ilmaisuun: ilmaisuuden alueen aukeaminen

2. Fenomenologisen tutkimuksen ominaispiirteitä

- Objekti syntyy havaitsemisen prosessissa
- Ilmiöiden tarkastelu lokeroimatta
- Selittämisestä kuvailuun
- Läpieläminen
- Subjektivisuus
- Faktoista olemuksiin
- Fenomenologisen asenteen täydellistäminen

3. Kehollinen tutkiminen

- Kehollinen tutkiminen vs. kehon kokemuksen tutkiminen
- Keho tutkimuskohteena vs. keho tutkimusmaastona
- Kiinnittymiskohtien löytäminen kokemuksen kokonaisvaltaisuudesta
- Tutkimusmenetelmät
- Kehollisuus eksplisiittisesti esille
- Onko olemassa kehotonta tutkimusta?

4. Kehollisen tutkimisen haasteita

- Tutkijan keho arjessa: herkkyyden kadottaminen?
- Myötäelävä keho: liikkuuko sisälläni?
- Ajattelemisesta ja abstrahoinnista läsnäoloon ja kokemiseen
- Kielellistäminen: välineellinen kieli ja ilmaiseva kieli

5. Egotietoisuus ja kehotietoisuus

- Timo Klemola (2005)
- Egotietoisuus: ajattelu, muisteleminen...
- Kehotietoisuus: kehon sisäisyyden aistiminen
- Proprioseptiikka: proprioseptinen informaatio ja proprioseptinen tietoisuus
- Kehon unohtaminen ja kehon ylittäminen vs. kehon kuuntelu

EGOTIETOISUUS

KEHOTIETOISUUS

Teoreettinen ajattelu: "Laulaja laulaa kvintti-intervallin."

Tunne: "Laulajan tulkinta on surullinen."

Kosketus: "Olen liikuttunut tästä laulajan esityksestä, se koskettaa minua."

Kehollinen nautinto: "Tunnen pakahtuvani."

Kehon vitaalisuus: "Laulajan ilmaisu saa minut aistimaan laajenemista ja supistumista kehossani."

6. Fenomenologinen reduktio

- Luonnollinen asenne, arkipäiväinen asenne vs. intuitiivinen asenne
- Ennako-oletusten sulkeistaminen pois tarkastelusta = reduktio
- Ilmiön tarkasteleminen presentaationa representaation sijaan
- Huomion suuntaaminen (fokusoiminen)
- Täydellisen reduktion mahdottomuus
- Musiikki itsessään voi redusoida
- Tarkentuminen, syveneminen, rikastuminen

7. Kehotietoisuuteen virittäytyminen ja kuunteluharjoitus

(Björk: Undo, 2001)

8. Eläytyvä, empaattinen ja analyyttinen kuunteleminen

VAIHE I: kokonaisvaltaisen kokemuksen salliminen

Eläytyvä kuunteleminen: elämys ja siinä ilmenevien seikkojen esiin tuominen. Apuna eri kirjoittamisen muodot ja piirtäminen.

VAIHE II: laulajan ilmaisun aistiminen ja siitä saadun ymmärryksen jäsentäminen

Empaattinen kuunteleminen: laulajan ilmaisun kehollisten liikelaatujen aistiminen ja ymmärtäminen omassa kehon kokemuksessa. Apuna empaattisen kuuntelun graafinen kuvaus ja kielellistäminen.

VAIHE III: laulajan äänen yksityiskohtien tarkastelu

Analyyttinen kuunteleminen: melodian, rytmin, artikulaation, äänenlaatuja jne. kuunteleminen. Apuna analyyttinen transkriptio, musiikillinen nuotinnus ja kielellistäminen.

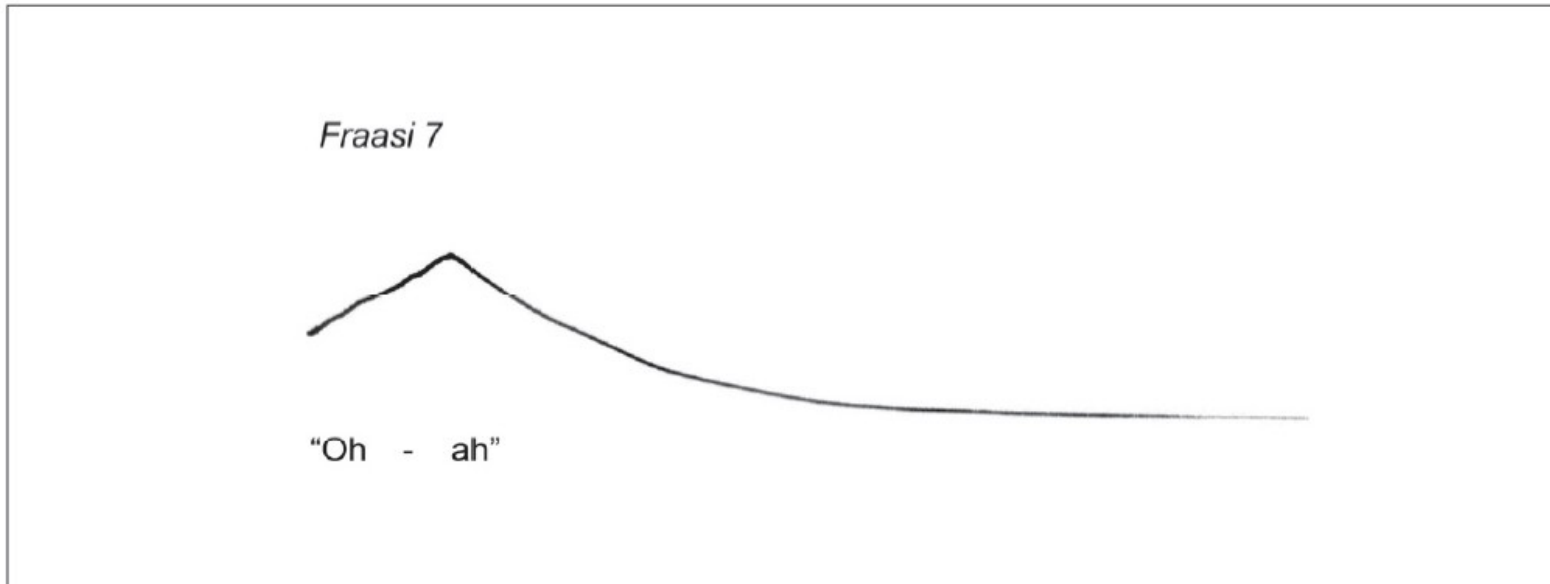
VAIHE IV: merkitysten avaaminen

Empaattisen ymmärryksen ja analyyttisen tiedon reflektointi keskenään. Lopullisen analyysitekstin kirjoittaminen.

A. Eläytyvä kuunteleminen

FIKTIIVISEN KUVAUKSEN ALKUPUOLI	FIKTIIVISEN KUVAUKSEN LOPPUPUOLI
"lyyhisti kasaan" "mikään ei tukenut" "kaluttu tyhjiin" "mahduin litteään tilaan" "yritin täyttää" "kaikki valui ulos" "keuhkot roikkuivat" "puuskuttivat" "pääkoppa oli tyhjä"	"alkoi täyttyä" "lähti kasvamaan uutta" "syntyi tilaa" "alkoi täyttyä" "täyttivät ja loivat tilaa", "kehotila aukeni ja aukeni" "kevyemmäksi ja helpommaksi" "avauduimme" "liukenimme" "antoivat pois"

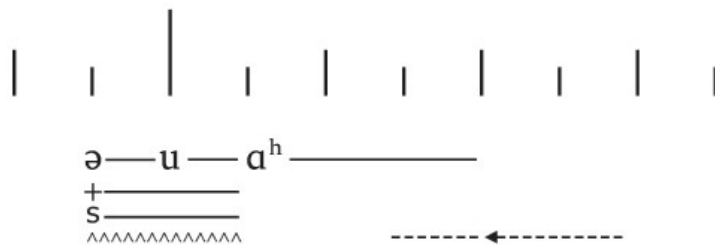
B. Empaattinen kuunteleminen

C. Analyyttinen kuunteleminen

Fraasi 7

"oh - ah"

- +— = etisempi artikulaatio
- s— = suppeampi artikulaatio
- ←--- = ilman valuminen ulos
- = vuotoinen ääni
- ^^^ = narina

C. Analyyttinen kuunteleminen

Fraasi 7

"oh - ah"

9. Ilmaisuu ja ääni (esimerkki)

	ILMAISU	ÄÄNI
Fraasien alut	yrittäminen, ponnistus, kiinnipitäminen, tiukkuus	ilman kiskaisu sisäänpäin, narina, suppeampi artikulaatio, [ɑ]-äänteen aukeaminen vaivalloisesti, fraasien ensimmäisten sävelten alkaminen liu'utuksella
	irtipäästäminen, hellittäminen, tyhjeneminen, helpottuminen	vuotoinen ääni, vibrato, kuuluva uloshengitys / ilman valuminen ulos
Fraasien loput		

10. Empaattisen ja analyttisen lähestymistavan eroja

EMPAATTINEN KUUNTELEMINEN	ANALYYTTINEN KUUNTELEMINEN
Koko keholla kuunteleminen. Huomio kehon proprioseptiikassa ja vitaaliaffektisten liikelaatujen aistimisessa.	Korvilla kuunteleminen. Huomio laulajan äänen yksityiskohdissa.
Miltä laulajan ilmaisu tuntuu?	Mitä laulajan äänessä tapahtuu?
Avainfraasien löytäminen materiaalista. Seikat, jotka liikuttavat minua. Sensitiivisyys.	Miten laulajan esitys on rakentunut? Millaisia elementtejä se sisältää?
Läsnäolo, virtaus.	Objektiivinen aika.

	EMPAATTINEN LÄHESTYMISTAPA	ANALYYTTINEN LÄHESTYMISTAPA
Analyysi	<ul style="list-style-type: none"> • Läpielämistä, omasta kokemuksesta tietoiseksi tulemista, kokonaisuuteen keskittyvää • Yksittäisistä kokemuksista lähtevää, subjektiivista, tutkijakohtaista 	<ul style="list-style-type: none"> • Erottelevaa ja paloittelevaa, yksityiskohtiin keskittyvää • Toistettavissa olevaa, objektiivista, tutkijasta riippumatonta
Fokus	<ul style="list-style-type: none"> • Yksilölliselle kuuntelijalle merkityksellisiksi nousevissa seikoissa • Kehon kokemuksessa esiin tulevissa seikoissa, jotka eivät ole mitattavissa 	<ul style="list-style-type: none"> • Etukäteen valituissa, yhteisesti hyväksytyissä seikoissa • Seikoissa, jotka ovat myös mitattavissa (esim. äänessä oleva kohina, hertsit, sekunnit jne.)
Artikulointi	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkija käyttää kokemustaan parhaiten esille tuovia artikuloinnin tapoja (esim. metaforat, graafiset kuvaukset). 	<ul style="list-style-type: none"> • Tiedon artikulointi tapahtuu pääosin valmiina olevien merkki- ja käsitejärjestelmien avulla (esim. musiikillinen nuotinnus ja äänenlaatuja kuvaavat käsitteet).

11. Kategorinen ja dynaaminen lähestymistapa

	KATEGORINEN LÄHESTYMISTAPA	DYNAAMINEN LÄHESTYMISTAPA
Tarkkuus	Yleistävä	Yksityiskohtainen
Suhde aikaan	Ajasta irrotettu	Ajassa oleva
Suhde kehoon	Kehon kokemuksesta irti abstrahoitu	Kehon kokemuksen tasolla pysyvä
Äänen kuvailu	Äänenlaatu: käheä, kirkas jne.	Tapahtumat äänessä: supistuva äänne, liukuminen käheyteen jne.
Kokemuksen kuvailu	Tunne: ilo, suru jne.	Virtaus, tuntemus: supistuva, liukuva jne.
Vrt. Daniel N. Stern	Kategoriset affektit	Vitaaliaffektit
Vrt. fenomenologia	Arkipäiväinen asenne	Intuitiivinen asenne ja läpi eläminen

12. Kokonaiskuva tutkimuksesta

Tarkastelun taso	Ilmaisu	Ääni
Aistialue	Proprioseptinen	Auditiivinen
Paikantuminen	Kuuntelijan kehon kokemus	Laulajan fysiologinen keho
Tutkimus- kysymykset	Mitä on laulajan ilmaisu, ja miten sitä voidaan lähestyä? Millaisena laulajan ilmaisu ilmenee kuuntelijan kehon kokemuksessa? Miten kuuntelija ymmärtää laulajan ilmaisua oman kehonsa avulla?	Millainen on laulajan ääni? Miten laulaja on tuottanut äänen fysiologisesti kehossaan?
Teorettinen kehys	Liikkumisen ja musiikin fenomenologia, kehityspsykologia ja psykoanalyttinen tutkimus	Äänentutkimus (vokologia ja fonetiikka), musiikintutkimus
Menetelmä	Empaattinen kuunteleminen	Analyyttinen kuunteleminen
Keskeiset käsitteet	Ilmaisun virtaus, liikelaadut (vrt. Sheets-Johnstone), vitaaliaffektit (Stern), kehotietoisuus (Klemola), semioottinen (Kristeva), liikuttuminen	Äänen virtaus, äänenlaadut ja artikulaatio (äänentutkimus)

13. Laulajan ilmaisu

- Laulajan ilmaisu tuntuu kuuntelijan *kehon kokemuksessa*.
- Laulajan ilmaisu voi *liikuttaa* kuuntelijaa.
- Laulajan ilmaisuuden sisältö muodostuu vitaaliaffektisista *liikelaaduista*.
- Laulajan musiikillinen ilmaisu on *virtauksellista*.
- Laulajan musiikillisen ilmaisuuden liikelaadullinen sisältö välittyy kuuntelijalle *musiikillisten äänten välityksellä*.

anne@annetarvainen.fi

www.annetarvainen.fi